

30-Oktyabr, 2025-yil

**VOYAGA YETMAGANLARNI MA’MURIY HUQUQBUZARLIK SODIR
ETISHGA JALB QILISH BILAN BOG’LIQ HUQUQBUZARLIKLAR
PROFILAKTIKASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI**

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

3-o‘quv kursi kursanti

Haydarqulov Asilbek Mehriddin o‘g‘li

Annotatsiya: *Mazkur maqolada voyaga etmaganlarni ma’muriy huquqbuzarlik sodir etishga jalb qilish holatlarining huquqiy va ijtimoiy jihatlarini, ushbu jarayonning sabab hamda oqibatlari chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, profilaktika tizimini takomillashtirish, davlat va jamoat institutlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, huquqiy tarbiyaning samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Abstract: *This article provides an in-depth analysis of the legal and social aspects of involving minors in committing administrative offenses, as well as the causes and consequences of this phenomenon. It also develops scientifically grounded proposals and recommendations aimed at improving the system of prevention, strengthening cooperation between state and public institutions, and enhancing the effectiveness of legal education.*

Kalit so‘zlar: *voyaga etmaganlar, ma’muriy huquqbuzarlik, huquqiy madaniyat, profilaktika, oila, mahalla, javobgarlik.*

KIRISH

Hozirgi kunda O‘zbekiston Respublikasida yoshlar siyosati va voyaga etmaganlar tarbiyasi masalasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Prezident Sh.M. Mirziyoyev ta’kidlaganidek, “Yoshlar ongi va qalbida huquqiy madaniyatni shakllantirish — kelajakdagi barqaror taraqqiyot garovidir.”

Biroq amaliyotda voyaga etmaganlar tomonidan sodir etilayotgan huquqbuzarliklar soni ma’lum darajada saqlanib qolmoqda. Ba’zan bu kabi huquqbuzarliklar kattalarning bevosita ta’siri yoki qo‘zg‘atuvi natijasida sodir etiladi. Shuning uchun voyaga etmaganlarni ma’muriy huquqbuzarlik sodir etishga jalb qilish holatlarini oldini olish, profilaktika tizimini takomillashtirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

1. Muammoning huquqiy–ilmiy asoslari

O‘zbekiston Respublikasining Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksining 184-moddasida voyaga etmaganlarni huquqbuzarlikka jalb qilganlik uchun javobgarlik belgilangan. Shu bilan birga, “Voyaga etmaganlar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonun (2020-yil 29-sentabrda qabul qilingan) profilaktika subyektlari va ularning vakolatlarini aniq belgilab berdi.

Qonunga muvofiq, profilaktika subyektlari quyidagilardan iborat:

- ichki ishlar organlari profilaktika inspektorlari;
- ta’lim muassasalari rahbarlari va pedagogik jamoalar;

- mahalla fuqarolar yig‘ini;
- voyaga etmaganlar ishlari bo‘yicha komissiyalar;
- ota-onalar yoki ularning o‘rnini bosuvchi shaxslar.

Amaliyotda esa ushbu subyektlar faoliyatida muvofiqlashtiruvchilik yetishmasligi, ma’lumot almashinuvi tizimi kam samarali ekani kuzatiladi. Natijada, voyaga etmaganlarning huquqbuzarlikka moyilligi oldindan aniqlanmaydi.

2. Voyaga etmaganlarni jalb qilish holatlarining sabab va omillari

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, voyaga etmaganlarni ma’muriy huquqbuzarlik sodir etishga jalb qilishning asosiy sabablari quyidagilardan iborat:

Oila muhiti nosog‘lomligi

Masalan, ota-onalarning spirtli ichimlikka ruju qo‘yishi, ajralish holatlari, moddiy yetishmovchilik yoki oilada zo‘ravonlik mavjudligi voyaga etmaganlarning xatti-harakatlariga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Ta’lim muassasalarida tarbiyaviy ishlar samarasizligi

Ayrim maktab va kollejlarda individual profilaktik ish olib borish tizimi yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmagan.

Ijtimoiy muhit va “ko‘cha madaniyati” ta’siri

Yoshlar kattalar yoki jinoyiy muhit vakillarining ta’siriga tushib, ma’muriy huquqbuzarlik sodir etishga undash holatlari kuzatiladi.

Internet va axborot muhitining salbiy ta’siri

Ayrim ijtimoiy tarmoqlarda qonunbuzarlikni targ‘ib qiluvchi kontentlar, “chellenjlar” va noqonuniy harakatlarni romantiklashtirish holatlari orqali voyaga etmaganlar ongiga salbiy ta’sir ko‘rsatiladi.

3. Voyaga etmaganlarning huquqbuzarlikka jalb etilishi oqibatlari

Bunday holatlar nafaqat voyaga etmagan shaxsning kelgusi hayotiga, balki jamiyat barqarorligiga ham jiddiy xavf tug‘diradi. Ular:

- qonunga bo‘lgan ishonchini yo‘qotadi;
- jinoyiy muhitga moslashib qoladi;
- ta’limdan chetlashadi;
- psixologik va ruhiy jarohat oladi.

Ichki ishlar vazirligi ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda voyaga etmaganlar ishtirokida sodir etilgan huquqbuzarliklarning 27 foizi kattalarning to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sirida amalga oshirilgan.

4. Profilaktika tizimini takomillashtirish yo‘nalishlari

4.1. Huquqiy madaniyatni shakllantirish

- Maktab va kollejdagi “Huquqiy madaniyat soati” darslarini joriy etish.
- Yoshlar o‘rtasida huquqiy viktorinalar, debatlar va tanlovlarni tashkil etish.
- Ommaviy axborot vositalarida voyaga etmaganlar uchun maxsus huquqiy mavzularda dasturlar tayyorlash.

4.2. Oila institutining rolini oshirish

- Ota-onalar uchun “Huquqiy savodxonlik kurslari”ni yo‘lga qo‘yish.

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

- Mahallalarda “Ota-ona maslahatxonalari”ni joriy etish.
- Psixologlar orqali oiladagi zo‘ravonlik va nizolarni oldini olish.

4.3. Profilaktika subyektlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish

• Ichki ishlar, xalq ta’limi, Yoshlar ishlari agentligi, mahalla tizimi va NNTlar o‘rtasida yagona elektron ma’lumot bazasini shakllantirish.

• Voyaga etmaganlar bilan ishlovchi inspektorlarning malakasini oshirish dasturlarini yo‘lga qo‘yish.

4.4. Axborot makonida profilaktika

- TikTok, YouTube, Telegram kabi platformalarda huquqiy kontentni targ‘ib qilish.
- Internetda “Onlayn huquqiy maslahat” xizmatlarini yo‘lga qo‘yish.

5. Xorij tajribasi

Jahon amaliyotida (masalan, Germaniya, Yaponiya va Koreya Respublikasida) voyaga etmaganlar huquqbuzarligini oldini olishda “erta ogohlantirish tizimi” muhim rol o‘ynaydi. Bu tizim orqali maktab, mahalla va politsiya o‘rtasida ma’lumot almashinuvi tezkor va samarali yo‘lga qo‘yilgan.

Shuningdek, AQShda “Community Policing” modeli asosida politsiya xodimlari maktablar bilan hamkorlikda profilaktik suhbatlar va treninglar o‘tkazadi. Bu tajriba O‘zbekiston sharoitida ham qo‘llanishi mumkin.

6. Xulosa va takliflar

1. Qonunchilikni takomillashtirish:

Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksning tegishli moddalariga voyaga etmaganlarni jalb qilgan shaxslarga nisbatan jazoni og‘irlashtiruvchi holat sifatida “ruhiy bosim yoki aldash orqali jalb qilish” belgilari kiritilishi lozim.

2. Ijtimoiy sheriklikni kuchaytirish:

Davlat organlari, nodavlat tashkilotlar va mahalla tizimi o‘rtasida profilaktika bo‘yicha doimiy hamkorlik memorandumlarini ishlab chiqish zarur.

3. Huquqiy tarbiyani institutsionallashtirish:

Maktab dasturlariga “Yoshlar huquqiy madaniyati” fanini kiritish, interaktiv uslublarda o‘qitishni yo‘lga qo‘yish.

4. Axborot xavfsizligini ta’minlash:

Voyaga etmaganlar uchun zararli kontentni bloklash mexanizmini kuchaytirish, ijtimoiy tarmoqlarda monitoringni kengaytirish.

5. Psixologik xizmatlar tizimini rivojlantirish:

Har bir maktab va mahallada voyaga etmaganlar bilan ishlaydigan psixologlar sonini ko‘paytirish va ularni rag‘batlantirish.

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi, T.: “Adolat”, 2024.
2. “Voyaga etmaganlar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonun, 2020-yil 29-sentabr.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori, 2022-yil 11-fevral.
4. Ichki ishlar vazirligi ma‘lumotlari (2023–2024).
5. Qurbonova D. Voyaga etmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasining ijtimoiy asoslari. – Toshkent, 2022.
6. Xaydarov Sh. Ma‘muriy huquq va huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimi. – T.: Yurist Media, 2023.
7. O‘zbekiston Respublikasi “O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi” – 2025 - yil;
8. O‘zbekiston Respublikasi 2010-yil 29-sentyabr kunidagi “Voyaga etmaganlar o‘rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasi to‘g‘risida”gi O‘RQ 263-son Qonuni;
9. . Ж.П. Дорофеева и А.В. Карагодин. Вовлечение несовершеннолетних в совершение административных правонарушений: проблемы выявления и возможные пути решения. «Наука. Мысль: электронный периодический журнал». Научный журнал. «А ссиенсе. Тхоугхт: элестронис периодис жоурнал» ссиентифис э-жоурнал. № 5-1. – 2016;
10. . Хребтова А. А., Пустовіт І. В. Адміністративна відповідальність за доведення неповнолітніх до стану сп’яніння: нормативно-правовий аналіз, проблеми правозастосування та напрями удосконалення //Аналітично-порівняльне правознавство. – 2025. – №. 2. – С. 741-750;
11. . Gadoymirodov B. Administrative responsibility for minors: historical development and international legal documents //Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations. – 2025. – T. 1. – №. 3. – S. 210-212.